

Кузнєцова Оксана Володимирівна,
*завідувачка кафедри дошкільної і
початкової освіти КЗВО «Одеська
академія неперервної освіти Одеської
обласної ради», кандидат психологічних
наук, доцент*

Кліновська Тетяна Сергіївна,
*здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня КЗВО «Одеська
академія неперервної освіти Одеської
обласної ради»*

РОЗВИТОК КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Демократизація та гуманізація освітнього процесу є основним вектором сучасної освіти. Проте напружений характер педагогічної діяльності, підвищення рівня вимог, які висуваються до педагога в період освітніх змін, спричиняють зростання конфліктності у всіх системах стосунків в освітньому середовищі. Тому сьогодні вимагає розвитку конфліктологічної компетентності педагогів на етапі їх професійної підготовки до педагогічної діяльності в умовах закладу вищої освіти.

Проблема конфліктів не є новою. Вона стала предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. З'ясували закономірності, суть, динаміку, досвід вирішення, прогнозування, запобігання конфліктів А. Анцупов, Г. Балл, В. Басова, С. Гиренко, В. Журавльов, О. Ковальов, Я. Коломинський, О. Лукашенок, М. Рибаківа, Є. Хаустова, А. Шкіль, Є. Шумилін та ін.; розглянули конфлікт як активний засіб виявлення та формування моральної зрілості (В. Афонькова, Т. Драгунова, А. Зосимовський,

Є. Родченкова, О. Слапогузова та ін.); провели аналіз особливостей соціально-педагогічних конфліктів у навчальних закладах (Г. Козирєв, П. Куконков, С. Пашенко, Г. Шевченко та ін.). Здійснили вивчення процесу формування конфліктологічної компетентності у фахівців окремих спеціальностей (А. Лукашенко, І. Козич та ін.) [2].

У наукових дослідженнях існують різні підходи до визначення конфліктологічної компетентності педагогів, яку розуміють як:

– складову частину професійної компетентності учителя, яка передбачає організацію безконфліктної продуктивної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу та сприяє попередженню та конструктивному вирішенню конфліктних ситуацій [4];

– професійну обізнаність про діапазон можливих стратегій сторін конфлікту та вміння сприяти у реалізації конструктивної взаємодії у конфліктній ситуації, характеристиками якої є цілеспрямованість, соціальність, комунікативність, рефлексивність та здатність до розвитку [5];

– інтегральну соціально-психологічну якість, яка обумовлює здатність конструктивно взаємодіяти у професійному середовищі шляхом вибору ефективних стратегій поведінки, спілкування та взаємодії, допомагає гармонізувати взаємовідносини суб'єктів освітньої процесу та гарантувати ефективність професійної діяльності, тобто готовність до професійної взаємодії у конфліктогенному середовищі [3];

– здатність мінімізувати деструктивні форми конфліктної взаємодії у педагогічних ситуаціях за допомогою різних стратегій поведінки [7].

Доцільно виділити знання, вміння та навички, які визначають особливості діяльності педагога в умовах конфлікту та співвідносяться з принципами толерантної взаємодії між учасниками конфліктних ситуацій, а саме: комунікативні, вміння передбачати поведінку інших у конфлікті, моделювати ситуації конструктивного вирішення конфліктів, повага до протилежної сторони, вміння застосовувати продуктивні технології конфліктної протидії, рефлексія власної поведінки, врахування особистісних,

психологічних, емоційних станів опонентів, уміння попереджати конфлікт та об'єктивно його вирішувати [3].

Аналіз наукових доробок з проблеми розвитку конфліктологічної компетентності майбутнього педагога дає підстави виділити комплекс умінь та навичок, які потрібно розвивати у процесі професійної підготовки.

Формування конфліктологічної компетентності має рівневий характер: низький (деструктивний), який передбачає низький рівень або відсутність знань (наявність загальних уявлень) про техніки вирішення конфлікту; середній (непродуктивний), характеризується проявом інтересу до конфліктологічних знань, здібностями до часткової модифікації наявної системи знань про конструктивне вирішення конфлікту залежно від ситуації; високий (конструктивний), характеризується позитивною «Я-концепцією», розвинутими рефлексивними здібностями як відносно себе, так і відносно партнера і ситуації в цілому, як результат – наявність прогностичних здібностей (здібності передбачати результат дії). Критерієм виділення рівнів виступає ступінь стійкості використання технік, спрямованих на конструктивне вирішення конфлікту [2].

Отже, постає питання про необхідність здійснення цілеспрямованої і системної підготовки майбутніх педагогів до організації конструктивної взаємодії у освітньому середовищі, вирішення професійних завдань, пов'язаних з аналізом, врегулюванням, попередженням конфлікту.

З цією метою у освітньому процесі підготовки здобувачів освіти на другому (магістерському) рівні зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» у КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» передбачена вибіркова дисципліна «Управління конфліктами». Вказана дисципліна орієнтована не тільки на формування системи знань про закономірності, механізми виникнення і розвитку конфліктів, способи ефективного управління взаємодією між конфліктуючими сторонами з метою попередження, врегулювання та конструктивного вирішення конфліктів в закладах

освіти, а й на розвиток конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів.

Досягненню такої мети сприяє поєднання у структурі дисципліни теоретичних знань (про природу конфліктів, загальні закономірності їх виникнення та ескалації; психологічних передумов конфліктної взаємодії учасників освітнього процесу) та практичного застосування вмінь щодо врегулювання конфліктної комунікації, опанування технологіями емоційного менеджменту для зниження конфліктності на індивідуальному та організаційному рівнях в закладах освіти, оволодіння процедурами і техніками професійного спілкування з метою запобігання міжособистісних та міжгрупових конфліктів, створення сприятливого клімату в педагогічному колективі.

У розробці змісту дисципліни враховано не тільки здобутки сучасної конфліктології, досягнення конфліктологічної практики, а й досвід роботи з працюючими педагогами, зокрема, під час підвищення кваліфікації педагогічних працівників різних категорій за курсами, присвяченими проблематиці педагогічного партнерства, розвитку softskills. Саме вивчення запиту цієї групи фахівців щодо необхідних знань і навичок профілактики і розв'язання конфліктів у професійній педагогічній діяльності дозволило забезпечити практикоорієнтований підхід у навчанні дисципліни. Урахування реального контексту педагогічного конфлікту, опора на особистий досвід проживання і вирішення складних ситуацій у професійній взаємодії у сполученні з теоретичною та практичною підготовкою надають можливість стимулювати розвиток здатності майбутніх педагогів до попередження і конструктивного вирішення конфліктів.

Таким чином, розвиток конфліктологічної компетентності майбутнього педагога в сучасних умовах набуває все більш вагомого значення, що потребує спеціальної конфліктологічної освіти в процесі професійної підготовки фахівця.

Список використаних джерел

1. Грейліх О. О. Психологічні особливості міжособистісних конфліктів у педагогічному колективі. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2010. Вип. 9. С. 56 – 65.
2. Кляп М.І. Зміст конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців та особливості її формування. *Науковий вісник УжНУ*. 2014. Вип. 1 (5).
3. Левкович А. Конфліктологічна компетентність майбутнього вчителя початкової школи: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. № 1. 2015. С. 46 – 50.
4. Соціальна педагогіка: теорія, технології та історія : навч.-метод. посіб. для підгот. до держ. атест. студ. за овіт.-кваліф. рівнем «бакалавр» / за ред. П. М. Гусака, І. Є. Остапйовського. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. 324с.
5. Томчук М. І., Томчук С. М. Психологічний аналіз конфліктологічної компетентності студентів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Психологія. 2019. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2019_2_9.
6. Філь С.С. Етапи формування конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій. URL : <http://tme.uuo.edu.ua/docs/5/11filpsp.pdf>.
7. Ярослав Л. О. Кофліктологічна компетентність як предмет психологічного дослідження. URL : http://novyn.kpi.ua/2009-1/12_Yaroslav.pdf.